

ALERT PRAWNY: Dotyczący ustawy o ochronie sygnalistów

- podsumowanie nowych przepisów -

Etap: Ustawa oczekuje na podpis Prezydenta, ustawa uchwalona w dniu 14 czerwca 2024 r.

I. Istota regulacji

Ustawa o ochronie sygnalistów wdraża do polskiego prawa Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1937 z dnia 23 października 2019 r. w sprawie ochrony osób zgłaszających naruszenia prawa Unii, zwanej dalej „Dyrektywą 2019/1937” lub potocznie „Dyrektywą Whistleblowing” czy „Dyrektywą o Sygnalistach”.

W Polsce przepisy będą obowiązywać przedsiębiorcę, na rzecz którego według stanu na dzień 1 stycznia lub 1 lipca danego roku wykonuje pracę zarobkową co najmniej 50 osób.

Przepisy zasadniczo zmierzają do zapewnienia możliwości zgłaszania lub ujawniania nieprawidłowości oraz służą ochronie osób, które o takich nieprawidłowościach informują.

II. Obowiązki wynikające z ustawy.

Podstawowym obowiązkiem przedsiębiorcy jest prawidłowa organizacja procesu zgłaszania naruszeń prawa i obowiązujących norm etycznych:

1) Definicja sygnalisty

Sygnalistą jest osoba fizyczna, która zgłasza lub ujawnia publicznie informację o naruszeniu prawa. Co ciekawe, przepisy ustawy stosuje się też do osób pomagających w zgłoszeniu lub powiązanych ze zgłaszającym (np. więzami rodzinnymi).

2) Jakie naruszenia mają być zgłaszane zgodnie z nowymi przepisami?

Artykuł 3 Ustawy o sygnalistach definiuje „naruszenie prawa” jako działanie lub zaniechanie niezgodne z prawem lub mające na celu obejście prawa, w obszarach wskazanych w ustawie. Ustawa określa szerszy zakres przedmiotowy „naruszenia prawa” niż zakres przedmiotowy wdrażanej Dyrektywy Whistleblowing. Przepisy chroniące sygnalistów będą miały zastosowanie nie tylko do naruszeń prawa przewidzianych Dyrektywą, ale także do wszystkich naruszeń prawa w odpowiadających wymienionym w dyrektywie dziedzinach prawa krajowego, tzn.: zamówień publicznych, usług, produktów i rynków finansowych, przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu, bezpieczeństwa produktów i ich zgodności z wymogami, bezpieczeństwa transportu, ochrony środowiska, ochrony radiologicznej i bezpieczeństwa jądrowego, bezpieczeństwa żywności i pasz, zdrowia i dobrostanu zwierząt, zdrowia publicznego, ochrony konsumentów, ochrony prywatności i danych osobowych, bezpieczeństwa sieci i systemów teleinformatycznych, interesów finansowych Skarbu Państwa Rzeczypospolitej Polskiej oraz jednostek samorządu terytorialnego.

W dniach poprzedzających finalne uchwalenie ustawy w Parlamencie toczyła się dyskusja dotycząca tego, czy osoba zgłaszająca naruszenia z zakresu prawa pracy również zostanie objęta ochroną omawianej ustawy. **Ostatecznie Parlament zdecydował, że osoba zgłaszająca naruszenia z zakresu prawa pracy nie będzie objęta ochroną wynikającą z ustawy.**

3) Zapewnienie zrozumiałych i łatwo dostępnych informacji na temat procedur na potrzeby dokonywania zgłoszeń zewnętrznym do właściwych organów.

Jednym z kluczowych elementów procedury zgłoszeń wewnętrznych jest zapewnienie dostępu do zrozumiałych i łatwo dostępnych informacji na temat dokonywania zgłoszeń zewnętrznym do Rzecznika Praw Obywatelskich albo organów publicznych oraz – w stosownych przypadkach – do instytucji, organów lub jednostek organizacyjnych Unii Europejskiej.

4) Organizacja i funkcjonowanie kanałów zgłoszeń.

Pracodawca ma za zadanie zagwarantować, że procedura zgłoszeń wewnętrznych oraz związane z przyjmowaniem zgłoszeń przetwarzanie danych osobowych uniemożliwiają nieupoważnionym osobom uzyskanie dostępu do informacji objętych zgłoszeniem oraz zapewniają ochronę poufności tożsamości sygnalisty, osoby, której dotyczy zgłoszenie, oraz

osoby trzeciej wskazanej w zgłoszeniu. Także pracodawca musi pamiętać o zapewnieniu pisemnego upoważnienia dla osób, które będą zajmować się przyjmowaniem i weryfikacją zgłoszeń wewnętrznych oraz podejmowaniem działań następczych oraz przetwarzaniem danych osobowych sygnalistów.

5) Informacja zwrotna dla sygnalisty:

Po zrealizowanych działaniach wyjaśniających następuje istotny z punktu widzenia sygnalisty moment, mianowicie przekazanie informacji zwrotnej tj. informacji na temat planowanych lub podjętych działań następczych i powodów takich działań. Procedura zgłoszeń zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych musi określać maksymalny czas na udzielenie informacji zwrotnej sygnaliście, w tym celu istotne jest, aby sygnalista pozostawił dane kontaktowe.

6) Testowanie skuteczności kanału raportowania.

Ustawa wprowadza pewne pole wyboru, które pracodawca musi zagwarantować sygnalistom. Pracodawca musi zapewnić co najmniej możliwość dokonywania zgłoszeń wewnętrznych ustnie lub pisemnie, które rzecz jasna zagwarantują poufność i ochronę danych sygnalisty.

Zgłoszenie ustne może być dokonane telefonicznie lub za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej, przy czym nagranie lub transkrypcja rozmowy następuje za zgodą sygnalisty.

Na wniosek sygnalisty zgłoszenie ustne może być dokonane podczas bezpośredniego spotkania zorganizowanego w terminie 14 dni od dnia otrzymania takiego wniosku.

Zgłoszenie pisemne może być natomiast dokonane w postaci papierowej lub elektronicznej.

7) Wyznaczenie bezstronnych osób lub działu właściwego do podejmowania działań następczych w związku ze zgłoszeniami oraz do komunikacji z sygnalistą.

Istotnym elementem procedury zgłoszeń wewnętrznych stanowi określenie bezstronnej wewnętrznej jednostki organizacyjnej albo osoby bezstronnej w ramach struktury organizacyjnej pracodawcy. Taki dział lub osoba mają być upoważnione do podejmowania działań następczych, włączając w to weryfikację zgłoszenia wewnętrznego i dalszą komunikację z sygnalistą, w tym występowanie o dodatkowe informacje i przekazywanie sygnaliście informacji zwrotnej.

8) Rozszerzenie środków ochrony sygnalisty - zapobieganie działaniom odwetowym.

Ustawa przez działania odwetowe rozumie bezpośrednio lub pośrednio działanie lub zaniechanie w kontekście związanym z pracą, które jest spowodowane zgłoszeniem lub ujawnieniem publicznym i które narusza lub może naruszyć prawa sygnalisty lub wyrządza lub może wyrządzić nieuzasadnioną szkodę sygnaliście, w tym bezpodstawne inicjowanie postępowań przeciwko sygnaliście. Ochrona przeciwko tym działaniom rozciąga się nie tylko na sygnalistę, ale także na osobę fizyczną z nią powiązaną.

Wobec sygnalisty nie mogą być podejmowane działania odwetowe ani próby lub groźby zastosowania takich działań. Co istotne, to na pracodawcy spoczywa ciężar dowodu, że podjęte przez niego działania nie stanowią działań odwetowych.

9) Działania następcze, postępowanie wyjaśniające.

Ich mianem należy określić działania podjęte przez podmiot prawny lub organ publiczny w celu oceny prawdziwości informacji zawartych w zgłoszeniu oraz w celu przeciwdziałania naruszeniu prawa będącemu przedmiotem zgłoszenia, w szczególności przez postępowanie wyjaśniające, wszczęcie kontroli lub postępowania administracyjnego, wniesienie oskarżenia, działanie podjęte w celu odzyskania środków finansowych lub zamknięcie procedury realizowanej w ramach wewnętrznej procedury dokonywania zgłoszeń naruszeń prawa i podejmowania działań następczych lub procedury przyjmowania zgłoszeń zewnętrznych i podejmowania działań następczych.

10) Skutki działania wyjaśniającego.

W przypadku zgłoszenia wewnętrznego podmiot prawny działa zgodnie z procedurą zgłoszeń wewnętrznych obowiązującą w danym podmiocie. Jednym ze wspólnych elementów wszystkich procedur zgłoszeń jest obowiązek potwierdzenia sygnaliście przyjęcia zgłoszenia w terminie 7 dni od dnia jego otrzymania, chyba że zgłaszający nie podał adresu do kontaktu, na który należy przekazać potwierdzenie. Otrzymując zgłoszenie od sygnalisty pracodawca musi podjąć dochodzenie wewnętrzne, postępowanie wyjaśniające oraz wszelkie możliwe działania mające na celu zapobieżenie incydentom objętym zgłoszeniem w przyszłości.

11) Skutki nieprzestrzegania ustawy.

Zgodnie z przyjętą ustawą karze podlegać będą takie działania jak: utrudnianie lub uniemożliwianie sygnaliście dokonywania zgłoszeń, podejmowanie działań odwetowych wobec sygnalisty, ujawnienie tożsamości sygnalisty, dokonanie zgłoszenia naruszenia prawa, wiedząc, że do niego nie doszło oraz **nieustanowienie procedury zgłoszeń wewnętrznych**.

III. Wejście w życie przepisów:

Wejście w życie ustawy ma nastąpić po upływie 3 miesięcy od dnia jej ogłoszenia, z wyjątkiem: art. 5 ust. 4 (zgłoszenie w przypadku naruszenia prawa przez służby specjalne), art. 25 ust. 1 pkt 8 (określenie w procedurze wewnętrznej informacji na temat dokonywania zgłoszeń zewnętrznych do RPO albo organów publicznych) oraz przepisów rozdziału 4 (zgłoszenia zewnętrzne), które wchodzi w życie po upływie 6 miesięcy od dnia ogłoszenia.

W razie jakichkolwiek pytań lub wątpliwości prosimy o kontakt z:

Radcą prawnym Maciejem Bednarkiem – m.bednarek@paluckiskutnik.pl